

Այս բանով մեռաւ եւ քիչ ատենէն Նուսուֆ Գարաժ կրցաւ երթալ ըսկ իր հօրը, որ հողին տակ պահած էր :

— Հա՛յր, քու նզ խաղա՛ղ ըլլայ, հա՛յր, քու նզ ուրա՛խ ըլլայ, յոյսդ պարապ չեյաւ : Տրանսա-ցիները եկան ու մեր ժողովուրդը մխրխա-րուեցաւ :

Այդ օրէն ի վեր Տաւրոսի սարերէն մինչեւ Արարատի սարահարթերը երեք հարիւր հազար դոնէր ինկան, ու հիմա իրենց զայրացած ուրու-ականները մեզի կ'աղաղակեն :

— Չեկա՛ք : Մենք մեռանք ու մեր տղաքը պիտի մեռնին : Որպէսզի հանգիստ քնանանք, հաց տուէք մեր որը զաւակներուն :

ԱՆԱՌՈՂ ՅՐԱՆՍ

«Փիկառ», 13 յունիս 1900

ՀԱՅԵՐՆ Ի ԲԱՐՈՋ

Տիկին Թ. Բերբերեան — La Fronde թերթին յունիս 21ի թուոյն մէջ կը կարգանք հետեւեալ նոթը՝ «Միջազգային համաժողովներուն մէջ թշուառ Հայաստանն ալ մեզի նորէն իր տառապանքներուն մէջ երեւցաւ : Թրքահայ կնոջ կացութեան մասին խօսեցաւ տիկին Թապուհի Բերբերեան, որ ուժեղ ու խիստ գոյ-նիրով նախ ներկայացուց տանկական Հայաս-տանը եւ ապա հայ կնոջ կրած բոլոր զեր-կանքներն, առեւանգումները, եւն : Տիկին Բերբերեան իր դասախօսութիւնը եզրակացուց սա մտածմամբ թէ ցոթքան տանկական Հա-յաստանը ենթարկուած մնայ քաղաքական, անտեսական եւ բարոյական բռնութեան, կա-րելի պիտի չըլլայ խօսիլ՝ հայ կնոջ՝ իրերեկին քաղաքացիական իրաւունքներու մասին, քանի որ այդ քաղաքացիական իրաւունքներէն զրկուած է առհասարակ ամբողջ Հայութիւնը թրքական պետութեան մէջ :»

Պ. Ռ. Բերբերեան — Bulletin de Sociologie internationale կը գրէ՝ «Բարխի Ընկերաբա-նական Ընկերութեան նախագահին եւ Պ. Ռընէ Վրմարի անապարկութեամբ, յունիս 14ին այդ ընկերութեան անդամ ընտրուեցաւ Պ. Ռուբէն Բերբերեան (հայ) : Պ. Ռ. Բերբերեան ժողովին զեկուցումը մեր ներկայացուց «Վասիլեանի ժու-լովորդներուն գործաւորական երկրունք ու պարբերուն մասին՝ անտեսաբխական նիւթա-պաշտութեան տեսակետով» :

Պ. Գ. Միծասուրեան — Journal d'Agriculture pratique յուլիս 19ի թուոյն մէջ Պ. Գ. Միծասուրեան, ճարտարագէտ-հողագործ՝ Բարխի-զի Հողագործական Էնսթիթիւտէն, հրատա-րակած է շահեկան յօդուած մը՝ նոր դիտուած հիւանդութեան մը մասին (Ռեկոդրներու հիւանդութիւն մը Ռուսմանիոյ մէջ), որուն զարմանուէն ալ նշանակած է :

«Հայկական գրադարան Բարխի» — Հայ ե-րիտասարդներու խումբ մը մայիս 21ին հաս-տանց Բարխիի մէջ (Rue Campagne Première, 9 «Հայկական գրադարան» մը, նպատակ ունե-նայով Բարխիի հայ գաղութականութեան եւ Մայր-Հայրենիքին միջեւ բարոյական յարա-բերութիւններ հաստատել : Ընթերցարանը ու-ր բնուանի շահահայերէն եւ օտար լեզուներ կ'ը-նդունուին, բաց կը մնայ ամէն օր ժամը 4էն 6ը, կերակի օրերը առտուան 10էն 12 : Թերթ կարդալու դացողները 10 սանթիմ կը վճարեն իւրաքանչիւր անգամ, ամսական 1 ֆրանք : Եարաթի անգամ մը բանախօսութիւններ տեղի պիտի ունենան գրական եւ դիտական նիւ-թերու վրայ :

Պ. Ա. Թահրանեան — Պ. Թահրանեան, որուն «Կնճնին» ծրագրի ձեւին մէջ մնաց դժբաղդա-բար, տիեզերական արուեստահանգչի գեղա-րուեստից բաժնին մէջ ցուցադրած է հսկա-կան եկեղեցիի շահեկան ծրագիր մը, որուն մասին մասնաբան տեղեւութիւններ պիտի տանք «Անահիտ»ի յառաջիկայ թիւով :

Շանին եւ Ջախարեան — Էտկար Շահին ըն-դունեցաւ ոսկի մետալ՝ Արուեստահանգչանի մէջ իր ցուցադրած փորագրանկարներուն հա-մար : Եմանապէս՝ Պ. Ջաքարեան, իր գեղեցիկ «Նաթիւու-մոռ»-ներուն համար :

L'Estampeին մէջ, Պ. Շառլ ԵՆՆՈՂ կը գրէ՝ խօսելով 1900ի սալոնին մէջ Շահինի ցուցա-դրած փորագրանկարներու մասին. «Էտկար Շահին — մին այն նորածին փորքերէն որոնք անմիջապէս տիրական կը գառնան : «Անցեալ տարի տասերեք արուեստաէր-ներ մէկանց ինծի ըսին՝ Շահինին գործերուն հետեւեղուէ :»

«Եւ այդ տասերեք հոգին ո եւ է ձախորդու-թիւն շերտի արուեստագէտին :

«Դիտեցէք վեց կտորները զոր դերը է Սա-լոնը ցուցադրուած միւնեսոյն շրջանակին մէջ. պիտի անկարող ըլլաք ըսելու թէ ո՛րն է Լա-ւադոյնը :

«Օր մը «Պառաք» պիտի նախընտրէք, հետե-ւեալ օրը «Շաթօ-Ռուժը» եւ այսպէս յաջոր-դաբար :

«Ամբողջին համար մէկ բառ մը կայ միայն՝ «Արչեցոցի» չ :»

Le Journalն յուլիս 2ի թուոյն մէջ, Պ. Կիւս-թավ Ժեֆուուս հետեւեալը կը գրէր՝ «Թուրքիոյ բաժնին մէջ, միակ արուեստագէտ մը կայ, Պ. Էտկար Շահին, նկարիչ ու փորագորդ, որ Բա-

բիղի մէջ արդէն արբար համարւի սկզբնաւորութիւնն մը ունի : Նկարչութեան մասին մէջ ցուցադրած է երկու գործ , «Փողոցի անկիւնն» , եւ «Մ'տնորթիք» որոնք կ'ապացուցանեն իր ուշադիր դիտողութիւնը փոքրիկ տեսարաններուն , էականիբու չարժմունքին :

«Յուցակին մէջ , Պ. Զաքարեան «միջնադարին բաժնին» մէջ նշանակուած է Յոյն է կարծես , եւ այս պարագային մէջ պետք է ըսել որ իր ստաղանը պատիւ կը բերէ Յունաստանին . իր «Նախնա-մտոթ»ները զմայլելի են , շինուած նկարչութեան սերահար նկարչի մը ձեռքով որ իր արուեստը Շատոնիի պատուական դպրոցէն ուսած է , պտուղները , սփռուցիները , ձերմակ փայտէ պզտիկ սեղանը , դուրը , բողկուկները , ամենասիրուն երկրնագեղութիւնն մը ունին , զորը մի՛նոյրորտի մը մէջ որ ամէն բանի ներդաշնակութիւնն ու կեանքը կուտայ» :

Երկու հայ նկարչներուն ազգայնութիւնը ճշդիւ տալու համար , «Անահիթ»ի տնօրէնը նամակ մը գրեց Պ. Ժեմոտային : Մեծանուն ջննադատը իր սխալ սրբագրեց հետեւեալ հատուածով որ երեւցաւ իր Le Journalի յաջորդ յօդագածին մէջ .

«ԱՅՍԻՍՍԱՆ».—Պ. Զաքարեան , որ այնքան նեղցեցիկ «Նախնա-մտոթ»ներ կը ցուցադրէ՝ միջնադարին արուեստուած բաժնին մէջ , յոյն է կեղեր , ինչպէս ինձի բնած էին , այլ հայ : Պ. Էնկար Շահին որ թրքական բաժնին մէջ արձանագրուած է նմանապէս հայ է , Այս կէտին ճշդուել շատ արզարագի կեղծող ինձմէ ուզած են մէկ զանի անձեր , որոնցմէ կը յիշեմ Պ. Պ. Չերաչ , Ժ. Մ. Ապուստոլյանեան , Արչակ Զօպանեան :

«Այս վերջինք ինձի կը գրէ «Հայ ժողովուրդը այս միջոցին դժբաղդ պայմաններու մէջ դրտուելով , Արուեստանագէտին մէջ չկրցաւ իրեն յատուկ անկիւնն մը ունենալ՝ որպէսզի հոն համախմբէր իր մտաւորական կամ ճարտարգործական կարողութեանց այլազան արտայայտութիւնները . ստիպուեցաւ տարադիւել իր գործը մէկ զանի օտաջ ազգերու բաժիններուն մէջ :

«Հունցարական եւ պարսկական Յուցարաններուն ինչպիսիւր յանձնարկատարները երկու Հայ են» , Պ. Լուքաչ աք Պելա եւ Պ. Քիթնայճի խան զօրավարը ու հայկական արուեստի ու ճարտարագործութեան արտայայտութիւններ . ցուցադրուած են ուսական , թրքական պարսկական , եւն բաժիններու մէջ : Բայց ինչ որ կ'ուզեմ որդիանան ամէն բանէ ատարջ , այն է թէ այդ երկու նուրբ ու մեծ արուեստագէտները , Շահին ու Զաքարեան , զորոնք բարձրօրէն զընահատած էք , հայ նրա Այն պարուն ուր պաշտօնական Եւրոպան հայ ժողովուրդը կը լքանէ հրէշային բնապատուութեան մը ձեռքը որ կը փնտրէ ամէն միջոցներով զայն բնայինը ընել , մինչ ուրախ պիտի ըլլայինք տեսնելով որ գոնէ մտաւորական Եւրոպան արգարութեան

հարկ մը կը մատուցանէ այս ժողովուրդին որ արժանի է—միշտ պիտի կրկնեմ — աշխարհի համակրութիւնը գրաւելու , ոչ թէ միմիայն ուրովեւեալ . դժբաղդ է , այլ մանաւանդ որովհետեւ քաղաքակրթութեան տարբեր մըն է :

«Գրութեանն ու զգացմանը համաձայն
ԿԻՒՍԹԱՆԿ ԺԷՖԻՈՒԱ

ԳՐԵՐ ԵՒ ԹԵՐԹԵՐ

ԲԱԶՄԱՎԱԷՊ . — « Բազմապէս »ին վերջին մէկ զանի թիւերուն մէջ հաստատակուած ուսումնասիրութեամբ մը , Հ. Արսէն Ղազիկեան կը ձգտէր ի վեր հանել Հ. Արսէն Բագրատունիի «Միլիական»ի թարգմանութեան գեղեցկութիւնները : Արդ , երբեք ներքողեան մը այնքան ձախող ու ներքողեալին համար նոյն իսկ վնասակար չէ եղած որքան այս ուսումնասիրութիւնը : Փոխանակ ըրջանքին ու հայերէն թարգմանութեան բազմաթիւները , ցոյց տալու այն ճարպկութիւնը , երկու լեզուներուն հասաարարչեան խորին տիրացումը եւ այն մագիստրական կատարելութիւնը որով Բագրատունին լեզուին զեղեցկութիւնները վերարտադրած է նարեկացիի լեզուով , փոխանակ վերլուծելու տաղաչափի անդգակեան կարողութիւնները զոր Բագրատունին պարզած է այդ արդիւք եւ արժանի է տողերուն հոյակապ շարքին մէջ , Հ. Արսէն Ղազիկեան միմիայն մատնանիչ կ'ընէ , բան մը զոր ինքը կը նմանի Բագրատունիին ամենամեծ յատկութիւնը եւ որ ընդհակառակն Բագրատունիին գործած սխալներէն մէկն է , եւ սխալն աւելիբան մը , «յանգրեմ մըն» , Հ. Ղազիկեան կը յիշէ «Միլիական»ին վերադիւրեմը (արժամ թաթիկ , քայտղեղ , ամպ թուպային , եւն) որոնք ընադրեան մէջ միշտ նոյն բառով կը յեղյեղուին , կը յիշէ նաեւ այն բոլոր տողերը որոնք ընադրեան մէջ նոյնութեամբ կը կրկնուին զնապանէ չկերտ մէջ , եւ ցոյց կուտայ թէ Բագրատունին այդ վերադիւրեմին իւրաքանչիւրը ինչու վից ձեւով թարգմանած է հայերէնի եւ թէ ընադրին մէջ նոյնութեամբ կրկնուած այդ բոլոր տողերը իրարմէ բոլորովին տարբեր կերպով հայայնելու «թիւ ու տը ֆոնտ»ը գործած է : Հ. Ղազիկեան կը կարծէ որ ասի թարգմանական արուեստին կատարելութեան գաղափարակէտն է եւ միանգամայն սպաջոյց մը հայերէն լեզուին գերազանց ճոխութեան : Հիմնովին սխալ է այս տեսութիւնը : Հո-